

IZVRŠAVANJE UVJETNE OSUDE SA ZAŠTITNIM NADZOROM I RADA ZA OPĆE DOBRO NA SLOBODI

Alternativne sankcije u RH – stanje i perspektive

Saša Rajić

Odgojni zavod Turopolje

SAŽETAK

Svjesni nezadovoljavajuće efikasnosti tretmana u penološkim ustanovama, evidentnih nedostataka zatvorskih kazni (gubitak radnog mjesta, stigmatizacija, izloženost raznim deprivacijama, kriminalna infekcija, prizonizacija itd.) i velikih materijalnih troškova njihovog izvršavanja, penološki stručnjaci oduvijek su težili unapređivanju sustava kaznenih sankcija i uvjeta njihovog provođenja.

Prvo probacijsko iskustvo u svijetu spominje se još u 19. stoljeću, dok se u Hrvatskoj, unatoč puno ranijim manje ili više zakonski razrađenim postavkama, zaštitni nadzor uz uvjetnu osudu (probacija) i rad za opće dobro na slobodi (društveno koristan rad u zajednici) kao alternativne sankcije počinju provoditi tek 2001. godine.

Rad sadrži prikaz postojećih zakonskih akata, aktualnog modela provođenja zaštitnog nadzora i rada za opće dobro, neke osobne i socijalne karakteristike osoba dosad obuhvaćenih stručnim tretmanom u okviru ovih sankcija kao i naznake daljnjeg razvoja i unapređivanja probacije kod nas.

Ključne riječi: *alternativne sankcije, uvjetna osuda sa zaštitnim nadzorom, rad za opće dobro na slobodi*

UVOD

Intencija ostvarivanja što optimalnijih uvjeta izvršavanja kaznenopravnih sankcija i unapređivanja metodoloških pitanja u radu s osuđenim osobama, a u funkciji što uspješnijeg penološkog tretmana i efikasnije resocijalizacije, rezultira pokušajima da se tretman provodi i izvan zatvora kao tradicionalne ustanove izvršenja sankcija.

Nedovoljna efikasnost institucionalnog tretmana (obzirom na niz negativnih posljedica – osuđenička kontrakultura, prizonizacija, kriminalizacija...) ne znači i napuštanje koncepta resocijalizacije kao temeljnog principa penologije, već ukazuje na potrebu i obavezu unapređivanja tretmana i uvjeta za njegovo provođenje. (Mejovšek, 1988). Otvorene ustanove su napredak u penologiji, ali bi trebalo razvijati i alternative za kaznu lišenja

slobode, jer bi znatan dio onih osuđenih osoba koje su podesne za otvorene ustanove mogao izvršavati kaznu izvan ustanove (Brinc, 1987).

Alternativnim sankcijama mogu se u širem smislu smatrati sve sankcije na temelju kojih se osuđene osobe ne upućuje na izdržavanje zatvorske kazne. Navedeno obuhvaća širok dijapazon – od novčane kazne i kompenzacije žrtvi preko uvjetnih kazni zatvora pa do relativno novih oblika koji se provode u lokalnoj zajednici ("community-based alternative sanctions"). Među njih ubrajamo na primjer pojačani odnosno zaštitni nadzor, neplaćeni rad u korist zajednice ili ograničenje slobode s obvezom sudjelovanja u odgovarajućim programima. Bitno je naglasiti da i fizičko kažnjavanje može biti alternativom zatvoru, što je neprihvatljivo. U Sjedinjenim Američkim državama eksperimentira

se i s elektronskim nadzorom pomoću uređaja koji emitira signale, a koji se pričvrsti na ruku ili nogu osobe, međutim mišljenja oko ove alternative još su uvijek podijeljena (Ajduković, Ajduković, 1991).

Prvo probacijsko iskustvo zabilježeno je u Sjedinjenim Američkim Državama, u državi Massachusetts, kada je bostonski obučar John Augustus 1841. godine pred građanskim sudom jamčio za jednog čovjeka optuženog zbog pijanstva. Nakon tri tjedna doveo ga je na sud gdje je predočio uvjerljive dokaze popravka, te je osuda bila samo simbolična (novčana kazna od jednog centa), a Augustus je ohrabrenim tim iskustvom nastavio sa sličnom praksom (Uzelac, 2002). Za razliku od SAD-a i Engleske, u kojima je razvoju probativnog zakonodavstva prethodila bogata probativna praksa, u Europi se proces odvijao obrnutim redom (Stakić, 1980; prema Uzelac, 2002).

Za područje hrvatske države mogućnost probacije prvi puta je predviđena 1922. godine Krivičnim zakonikom Kraljevine Jugoslavije. Pravi temelji probacije kod nas nastaju zapravo Krivičnim zakonom SR Hrvatske iz 1978. godine, kada su razrađeni zakonski okviri probativnog sustava, ali su izostali provedbeni propisi i bilo kakva primjena u praksi (Halas, Rajić, 2001). Donošenjem novog Kaznenog zakona Republike Hrvatske koji je stupio na snagu 1. siječnja 1998. godine, predviđa se mogućnost izricanja i izvršavanja novih alternativnih sankcija – uvjetna osuda sa zaštitnim nadzorom, čl. 70. KZ-a i zamjena kazne zatvora u trajanju do šest mjeseci radom za opće dobro na slobodi, čl. 54. KZ-a. Po prvi puta sankcije su 1999. godine razrađene i u posebnom Zakonu o izvršavanju zaštitnog nadzora i rada za opće dobro na slobodi, a potom i u pratećim provedbenim propisima (pravilnicima) 2001. godine:

Kazneni zakon RH

Zakon o izvršavanju zaštitnog nadzora i rada za opće dobro na slobodi

Pravilnik o načinu rada i odgovornosti, izobrazbi i evidenciji povjerenika i pomoćnika povjerenika, izboru pomoćnika povjerenika, matici i osobniku osuđenika

Pravilnik o vrsti i uvjetima rada za opće dobro na slobodi

Pravilnik o mjerilima za utvrđivanje naknade određenim povjerenicima i pomoćnicima povjerenika na izvršavanju kaznenopravnih sankcija uvjetne osude sa zaštitnim nadzorom i rada za opće dobro.

Zaštitni nadzor može se izreći u kaznenom postupku, punoljetnim osobama, kada su ostvareni zakonski uvjeti za primjenu uvjetne osude, ali se obzirom na okolnosti u kojima počinitelj kaznenog djela živi i obzirom na njegovu ličnost, procijeni da mu je potrebna pomoć, zaštita i nadzor radi ostvarenja obveze da u roku provjeravanja ne počini novo kazneno djelo.

Uz zaštitni nadzor osuđenoj osobi mogu se izreći i posebne obveze: osposobljavanje za određeno zanimanje koje odabere uz stručnu pomoć službe za zaštitni nadzor; prihvaćanje zaposlenja koje odgovara njegovoj stručnoj spremi, osposobljenosti i stvarnim mogućnostima obavljanja radnih zadataka, koje mu savjetuje i omogućiti služba zaštitni nadzor; raspolaganje sa svojim dohocima u skladu s potrebama osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati i prema savjetima službe za zaštitni nadzor; podvrgavanje liječenju koje je nužno radi otklanjanja tjelesnih i duševnih smetnji koje mogu poticajno djelovati za počinjenje novog kaznenog djela; neposjećivanje određenih mjesta, lokala i priredaba koje mogu prilika i poticaj za počinjenje novog kaznenog djela; redovito javljanje službi za zaštitni nadzor radi obavještanja o okolnostima koje mogu poticajno djelovati za počinjenje novog kaznenog djela.

Prema Zakonu sud može odlučiti da kaznu zatvora u trajanju do 6 mjeseci uz pristanak osuđenika zamijeni radom za opće dobro. Rad za opće dobro na slobodi određuje se u trajanju od najmanje 10 do najviše 60 radnih dana, a rok za izvršenje ne može biti kraći od jednog mjeseca niti dulji od godine dana. Može se realizirati jedino kod poslodavca čija je djelatnost humanitarna, ekološka, komunalna ili druga, besplatan je i ne smije služiti postizanju dobiti.

Svrha je zaštitnog nadzora i rada za opće dobro na slobodi da se osuđenik ne isključi iz društvene zajednice, već dragovoljno, osobnim postupcima, radom i odnosom prema posljedicama izazvnim počinjenim djelom razvije svijest o štetnosti ponašanja i odgovornosti za štetne posljedice.

PROVOĐENJE ZAŠTITNOG NADZORA I RADA ZA OPĆE DOBRO U RH

Izvršavanje ovih sankcija sukladno ranije navedenim zakonskim propisima u nadležnosti je Ministarstva pravosuđa – Uprave za zatvorski sustav – Središnjeg ureda – Službe tretmana – Odjela za izvršavanja zaštitnog nadzora i rada za opće dobro na slobodi, a poslove obavljaju službenici kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda - izvan svojih redovitih poslova - povjerenici. Da bi mogli obavljati ove poslove povjerenici moraju imati završenu visoku stručnu spremu odgovarajuće struke, stručno i radno iskustvo u trajanju od najmanje pet godina, dodatnu edukaciju i primjerene osobine ličnosti. Izvršavanje zaštitnog nadzora, odnosno rada za opće dobro na slobodi može početi nakon pravomoćnosti sudske presude, a izvršava se prema mjestu prebivališta, odnosno boravišta osuđene osobe pri čemu je osuđena osoba oslobođena troškova izvršavanja sankcija.

Sud pravomoćnu i izvršnu presudu o izrečenom zaštitnom nadzoru uz uvjetnu osudu na izvršavanje dostavlja Ministarstvu pravosuđa, koje donosi rješenje o imenovanju povjerenika. Povjerenik je dužan nakon ostvarenog prvog kontakta s osuđenom osobom, poštivajući načelo individualizacije, izraditi program izvršavanja, s kojim će na jednostavan i razumljiv način upoznati osuđenika. O tijeku izvršavanja zaštitnog nadzora svaka tri mjeseca (a po potrebi i češće) povjerenik izvješćuje sud. Osim izrade programa izvršavanja, pisanja izvješća sudu o tijeku izvršavanja zaštitnog nadzora, povjerenik ima obvezu formiranja i vođenja osobnika i matice osuđenika, čime se osigurava poštivanje načela zakonitosti u provođenju sankcije i olakšavanje nadzora nad izvršavanjem. Osuđena osoba mora biti upoznata s pravom prigovora na podatke u osobniku, na sadržaj programa izvršavanja i izvješća sudu, kao i na rad povjerenika općenito. U slučaju težih povreda ili ustrajnog neizvršavanja obveza od strane osuđenika, o čemu povjerenik izvještava sud u redovitom ili izvanrednom izvješću, sud pokreće postupak preispitivanja izvršavanja zaštitnog nadzora. Po okončanju postupka sud može opozvati uvjetnu osudu i odrediti izvršenje izrečene kazne zatvora.

Prilikom izricanja rada za opće dobro na slobodi pravomoćna i izvršna presuda također se dostavlja na izvršavanje Ministarstvu pravosuđa koje imenuje povjerenika za provedbu rada za opće

dobro na slobodi. Povjerenik temeljem Ugovora između Ministarstva pravosuđa i poslodavca o postojanju zajedničkog interesa za izvršavanje rada za opće dobro na slobodi, pristupa realizaciji ove sankcije nakon sklapanja Ugovora o izvršavanju rada za opće dobro na slobodi osuđene osobe.

Do sada su ugovori o postojanju zajedničkog interesa za izvršavanje rada za opće dobro na slobodi sklopljeni s domovima za starije i nemoćne osobe, centrima za radnu terapiju i rehabilitaciju, ustanovama za profesionalnu rehabilitaciju invalida, općim bolnicama i komunalnim poduzećima.

Prvi zaštitni nadzor uz uvjetnu osudu u Republici Hrvatskoj počeo se izvršavati krajem 2001. godine, a prvi rad za opće dobro na slobodi u svibnju 2002. godine. Do sada je okončano izvršavanje 12 (dvanaest) zaštitnih nadzora, aktualno se (lipanj 2004. godine) izvršava 92 (devedeset i dva); izvršeno je 9 (devet) sankcija rada za opće dobro, a 6 (šest) se izvršava. Trenutno je u rad na izvršavanju alternativnih sankcija uključeno 32 (trideset i dva) povjerenika.

NEKE OSOBNE I SOCIJALNE KARAKTERISTIKE OSUĐENIH OSOBA

U ovom radu prikazane su neke karakteristike osuđenih osoba kojima je sud izrekao uvjetnu osudu sa zaštitnim nadzorom. Prikazani podaci odnose se na ukupno 52 osuđenih (36 osuđenika i 16 osuđenica), tj. na sve osuđene osobe u Republici Hrvatskoj za koje se na dan 1. prosinca 2003. godine izvršavala uvjetna osuda sa zaštitnim nadzorom.

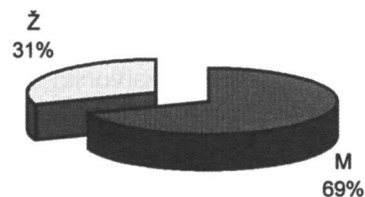
Podaci su prikupljeni putem u ovu svrhu konstruiranih upitnika, tijekom prosinca 2003. i siječnja 2004. godine. Upitnici su upućeni imenovanim povjerenicima, svakome za one osuđene osobe za koje provode zaštitni nadzor. Traženi podaci dobiveni su uvidom u presudu, sudski spis i drugu dostupnu dokumentaciju, te na osnovu informacija dobivenih od samih osuđenih osoba, članova njihovih obitelji, stručnih osoba u nadležnim centrima za socijalnu skrb i sl.

Prikupljeni podaci su sistematizirani, te su u ovom radu prikazani na deskriptivnoj razini. Iako nisu obrađivani u smislu daljnjih statističkih postupaka, i sama inspekcija sistematiziranih podataka ukazuje na neke trendove te implicira određene zaključke.

Spol i dob osuđenih osoba

Od ukupno 52 osuđenih za koje se navedenog datuma izvršavao zaštitni nadzor, njih 36 (69,23%) je muškog, dok je 16 (30,77%) ženskog spola. (Tablica 1, Slika 1)

M		Ž	
f	%	f	%
36	69,23	16	30,77

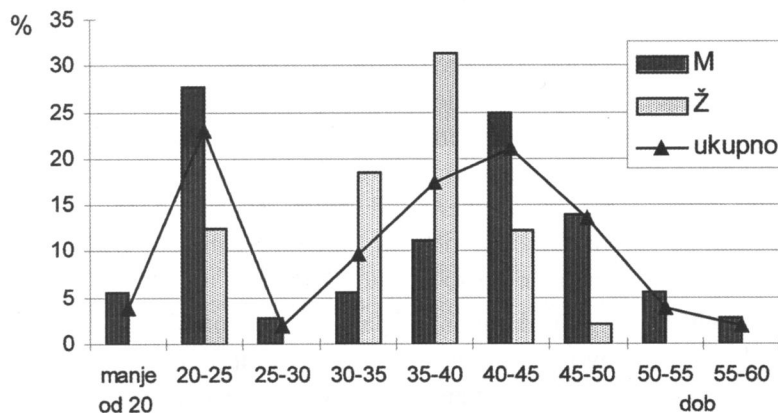
Slika 1
Spol osuđenih osoba

Aktualna kronološka dob je u rasponu od 19 do 56 godina za osuđenike, te od 22 do 58 godina za osuđenice.

Uočavaju se razlike obzirom na spol osuđenih osoba. Najveći broj osuđenika u dobi je od 20-25

god (27,77%) i 40-45 god (24,93%), dok kod osuđenica dominira starost od 35-40 god (31,25%). (Tablica 2, Slika 2).

DOB	manje od 20		20-25		25-30		30-35		35-40		40-45		45-50		50-55		55-60	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
M	2	5,55	10	27,77	1	2,77	2	5,55	4	11,11	9	24,93	5	13,85	2	5,55	1	2,77
Ž	0	0	2	12,50	0	0	3	18,75	5	31,25	2	12,25	2	2,25	0	0	0	0
Ukupno	2	3,85	12	23,07	1	1,92	5	9,62	9	17,31	11	21,15	7	13,46	2	3,85	1	1,92

Slika 2
Aktualna kronološka dob osuđenih osoba

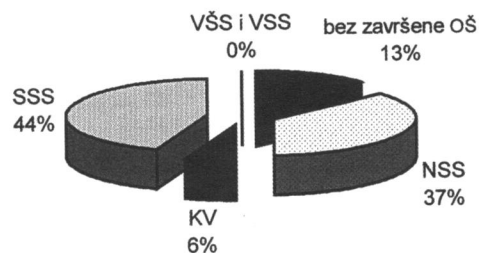
Obrazovna razina

Polovina osuđenih osoba završila je srednjoškolsko obrazovanje ili stekla neku kvalifikaciju (KV); nema nijedne osobe s višom ili visokom stručnom spremom. Ukupno 36,54% osuđenih završilo je osnovnoškolsko obrazovanje, dok ih sedmero (13,46%) ima nepotpunu osnovnu školu.

Obrazovna razina osuđenica je niža od razine obrazovanja osuđenika. Dok je 55,5% osuđenika nakon završene osnovne škole nastavilo obrazovanje, kod osuđenica je to učinio manji broj – njih 37,5%. Nezavršenu osnovnu školu nalazimo kod 11,11% osuđenika i 18,75% osuđenica. Tri osuđenice su se zbog sniženih intelektualnih sposobnosti školovale po posebnim programima. (Tablica 3, Slika 3).

		Bez OŠ	Završ. OŠ	KV	SSS	VŠS/ VSS
M	f	4	12	3	17	0
	%	11,11	33,33	8,33	47,22	0
Ž	f	3	7 (1*)	0	6 (2*)	0
	%	18,75	43,75	0	37,50	0
Ukupno	f	7	19	3	23	0
	%	13,46	36,54	5,77	44,23	0

* školovanje po posebnom programu

Slika 3

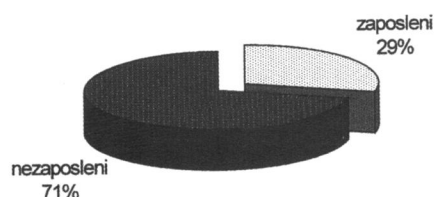
Obrazovni nivo (ukupno za oba spola)

Zaposlenost osuđenih osoba

Iako heteroanamnestički podaci kojima povjerenici raspolažu ukazuju da dio osuđenih ostvaruje prihode radeći povremene poslove, ovim prikazom su obuhvaćeni samo oni podaci koji se odnose na stalni radni odnos.

Stalno zaposlenje ima ukupno 28,85% osuđenih. Ukoliko usporedimo podatke o zaposlenju obzirom na spol, uočavamo da je zaposleno 33,33% osuđenika i tek 18,57% osuđenica. (Tablica 4, Slika 4)

ZAPOSLENOST					
		DA		NE	
		f	%	f	%
M	f	12	33,33	24	66,66
	%				
Ž	f	3	18,75	13	81,25
	%				
Ukupno		15	28,85	37	71,15

Slika 4

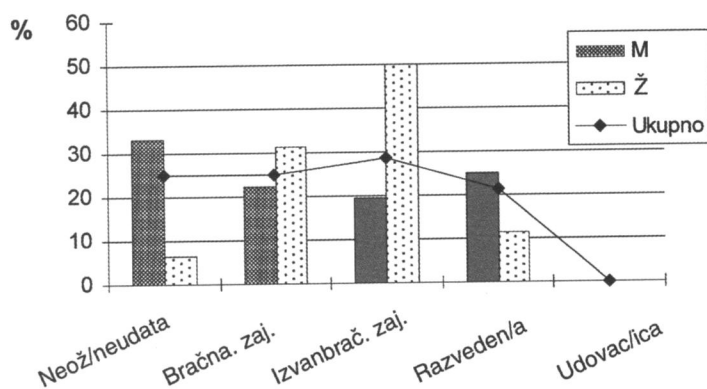
Zaposlenost osuđenih (ukupno za oba spola)

Bračni status

Više od polovine osuđenih osoba živi u bračnoj (25,00%) ili izvanbračnoj (28,85%) zajednici.

Uočavaju se razlike po spolu – dok je većina osuđenica (81,25%) u izvanbračnoj ili bračnoj zajednici, kod osuđenika je taj broj gotovo upola niži (41,66%). Istovremeno je više neoženjenih ili razvedenih osuđenika nego osuđenica. (Tablica 5, Slika 5).

Bračni status		BRAČNI STATUS							
	Neoženjen/neudata		Bračna zajednica		Izvanbračna zajednica		Razveden/a		Udovac/ica f (%)
	f	%	f	%	f	%	f	%	
M	12	33,33	8	22,22	7	19,44	9	25,00	0
Ž	1	6,25	5	31,25	8	50,00	2	11,15	0
Ukupno	13	25,00	13	5,00	15	28,85	11	21,15	0

Slika 5

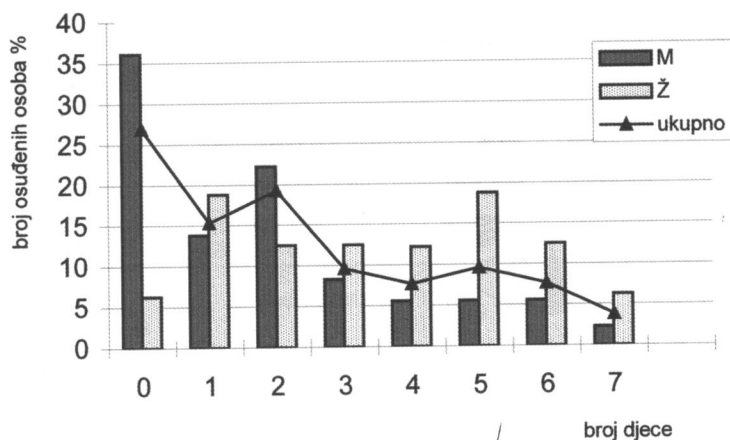
Bračni status osuđenih osoba

Broj djece

Većina osuđenih (63,89% osuđenika, 93,75% osuđenica, ukupno 73,08%) roditelji su jednog ili

više djeteta. Razvidno je da oko trećine osuđenih ima jedno ili dvoje, dok isto toliko njih ima troje ili više (do sedmero) djece. (Tablica 6, Slika 6)

Broj djece		BROJ DJECE														
	0		1		2		3		4		5		6		7	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Ž	1	6,25	3	18,75	2	12,50	2	12,50	2	12,25	3	18,75	2	12,50	1	6,25
M	13	36,11	5	13,89	8	22,22	3	8,33	2	5,56	2	5,56	2	5,56	1	2,28
Ukupno	14	26,92	8	15,38	10	19,23	5	9,62	4	7,69	5	9,62	4	7,69	2	3,85

Slika 6

Broj djece

Kaznena djela

Sljedeći podaci odnose se na kaznena djela temeljem kojih je osuđenima izrečena uvjetna osuda sa zaštitnim nadzorom. Sedmorici osuđenih ona je izrečena temeljem dvaju, a jednome temeljem četiri kaznenih djela.

Preko polovine (56,23%) kaznenih djela jesu ona protiv braka, obitelji i mladeži (čl.206. do 215.KZ-a). Gledajući pojedinačno, najzastupljenija su kaznena djela iz čl.213.KZ-a (zapuštanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetne osobe). Kod osuđenica je ovaj članak zastupljen u 81,25%, a kod osuđenih u 39,13% slučajeva.

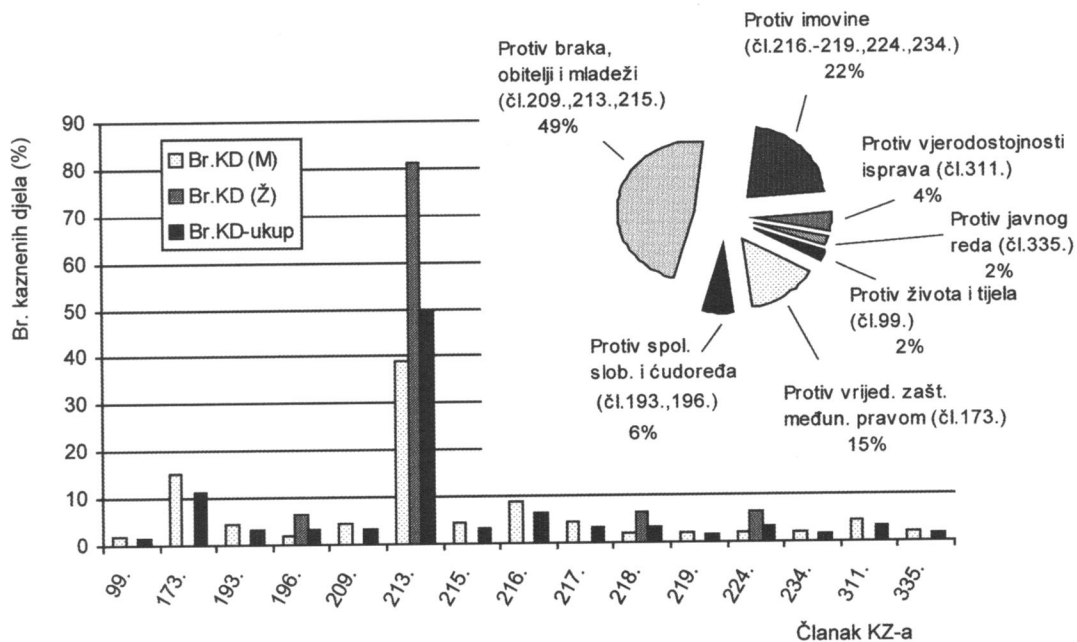
Ukoliko kaznena djela protiv imovine (čl.216. do 287.KZ-a) razmatramo pojedinačno, udio niti jednog od njih ne prelazi 8,7%. Međutim, imovinski delikti gledani zbirno, zastupljeni su u ukupno 19,38% slučajeva (osuđeni - 21,73%, osuđenice - 12,5%).

Kaznena djela iz čl.173.KZ-a (zlouporaba opojnih droga) ne nalaze se u predmetnim presudama osuđenica, dok je kod osuđenih njihov udio 15,22%.

Kaznena djela protiv spolne slobode i čudoređa zastupljena su u 6,46% presuda, protiv vjerodostojnosti isprava u nalazimo u dvije, dok ona protiv javnog reda te protiv života i tijela nalazimo u po jednoj presudi. (Tablica 7, Slika 7)

		ČLANAK KZ-a														
		99.	173.	193.	196.	209.	213.	215.	216.	217.	218.	219.	224.	234.	311.	335.
Broj kazn. djela (M *)	f	1	7	2	1	2	18	2	4	2	1	1	1	1	2	1
	%	2,17	15,22	4,35	2,17	4,35	39,13	4,35	8,70	4,35	2,17	2,17	2,17	2,17	4,35	2,17
Broj kazn. djela (Ž)	f				1		13				1		1			
	%				6,25		81,25				6,25		6,25			
Ukup.	f	1	7	2	2	2	31	2	4	2	2	1	2	1	2	1
	%	1,61	11,29	3,23	3,23	3,23	50,00	3,23	6,45	3,23	3,23	1,61	3,23	1,61	3,23	1,61

*sedmorici osuđenih predmetna presuda izrečena je temeljem počinjenja dvaju kaznenih djela, dok je jednom izrečena temeljem četiri kaznena djela

Slika 7

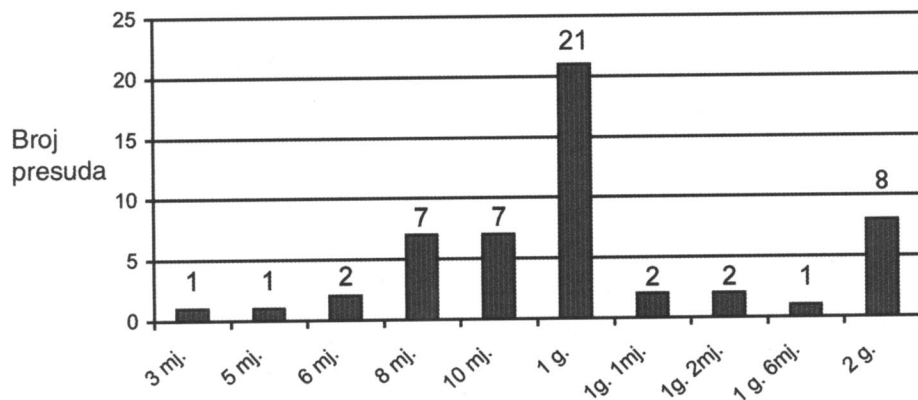
Kaznena djela temeljem kojih je osuđenima izrečena predmetna presuda (ukupno za oba spola)

Visina izrečene zatvorske kazne i dužina uvjeta
Visina izrečenih kazni je u rasponu od 3 mjeseca do 2 godine. Najveći broj osuđenih (40%)

osuđen je na zatvorsku kaznu u trajanju od 1 godine (33.33% osuđenika, 56% osuđenica). (Tablica 8, Slika 8)

Tablica 8
Visina izrečene kazne

	VISINA KAZNE									
	3 mj.	5mj.	6 mj.	8 mj.	10 mj.	1 g.	1g. 1mj.	1g. 2mj.	1g. 6mj.	2 g.
M	1	1	2	5	5	12	2	1	1	6
Ž				2	2	9		1		2
Ukupno	1	1	2	7	7	21	2	2	1	8

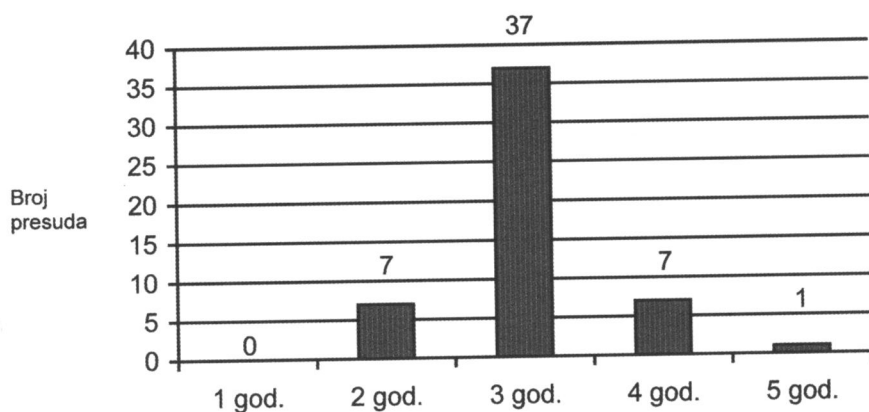
Slika 8

Visina kazne (ukupno za oba spola)

Dužina uvjeta kreće se od 2 do 5 godina. Većini osuđenih (71,15%) izrečen je uvjet u trajanju od 3 godine (63,89% osuđenika, 87,5% osuđenica). Minimalni uvjet od 1 godine ne nalazimo niti u jednoj presudi, dok je maksimalan u trajanju od 5 godina izrečen jednom osuđenom. (Tablica 8a, Slika 8a)

Tablica 8a Dužina uvjeta					
DUŽINA UVJETA					
	1 god	2 god	3 god	4 god	5 god
M	0	7 (19,44%)	23 (63,89%)	5 (13,89%)	1 (2,78%)
Ž	0	0	14 (87,5%)	2 (12,5%)	0
Ukupno	0	7 (13,46%)	37 (71,15%)	7 (13,46%)	1 (1,92%)

Slika 8a

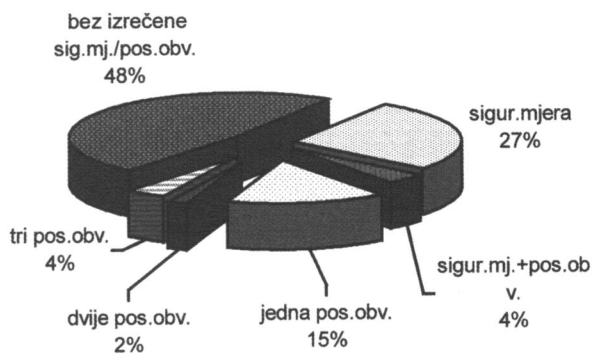
Dužina uvjeta (ukupno za oba spola)

Sigurnosne mjere i posebne obveze

Temeljem čl.75. i 76.KZ-a sud može u presudi izreći i sigurnosnu mjeru obveznog psihijatrijskog liječenja (čl.75.KZ-a) ili obveznog liječenja od ovisnosti (čl.76.KZ-a). Primjenjujući uvjetnu osudu sa zaštitnim nadzorom, sud može temeljem čl. 71.KZ-a odrediti i jednu ili više obveza tijekom provjeravanja.

Sigurnosne mjere i/ili posebne obveze izrečene su ukupno u 52% promatranih presuda – sigurnosne mjere u 27%, posebne obveze u 21%, dok u 4% presuda nalazimo izrečenu sigurnosnu mjeru i neke od posebnih obveza. Dok izrečenu sigurnosnu mjeru i/ili posebnu obvezu ima 61% osuđenika, kod osuđenica je taj broj puno manji – 31,25% iverčinom se odnosi na sigurnosne mjere (posebna obveza određena je samo u jednoj presudi). Sedmorici osuđenika sud je naložio po jednu posebnu obvezu, dok istovremeno dvije posebne obveze nalazimo u jednoj, a tri u dvije presude. (Tablica 9, Slika 9)

Tablica 9 Izrečene sigurnosne mjere i/ili posebne obveze						
SIGURNOSNE MJERE I POSEBNE OBVEZE						
	Bez sigur. mj. / poseb. obveze	Sigurnosne mjere	Sigur.mjera + posebna obveza	Posebne obveze		
				1	2	3
M	14	10	2	7	1	2
Ž	11	4	0	1	0	0
Ukupno	25	14	2	8	1	2

Slika 9

Izrečene sigurnosne mjere i posebne obveze (ukupno za oba spola)

	SIGURNOSNE MJERE			POSEBNE OBVEZE Čl.71. KZ-a					
	Čl.75. KZ-a	Čl.76. KZ-a		a	b	c	d	e	f
		droge	alkohol						
Broj izrečenih sig.mj./pos.obv.(M)	1	4	7	1	2	1	9	2	4
Broj izrečenih sig.mj./pos.obv.(Ž)	1	1	2				1		
Ukupno	2	5	9	1	2	1	10	2	4

Ranija osuđivanost

Recidivizam, ako ga definiramo kao raniju osuđivanost, uočen je kod ukupno 12% osuđenih. (Tablica 10, Slika 10).

	RANIJA OSUĐIVANOST	
	DA	NE
M	5	31
Ž	1	15
Ukupno	6	46

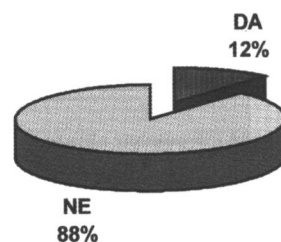
Socijalno zaštitne intervencije

Dio osuđenih obuhvaćen je jednom ili više mjera socijalne zaštite. Prikazani podaci odnose se na one intervencije koje su realizirane i/ili se realiziraju tijekom provođenja zaštitnog nadzora.

Većinu izrečenih sigurnosnih mjera čine one iz čl.76.KZ-a; češće se odnose liječenje od ovisnosti o alkoholu nego o opojnim drogama. Sigurnosnu mjeru obveznog psihijatrijskog liječenja nalazimo u svega dvije presude.

Najveći broj naloženih posebnih obveza odnosi se na točku d) tj. podvrgavanje liječenju koje je nužno radi otklanjanja tjelesnih ili duševnih smetnji koje mogu poticajno djelovati za počinjenje novog kaznenog djela. (Tablica 9a, Slika 9a)

Mjerama socijalne zaštite intervenirano je kod ukupno 62% osuđenih (50% osuđenika, 88% osuđenica); kod 46,15% osuđenih primjenjivano je i više različitih mjera. (Tablica 11, Slika 11)

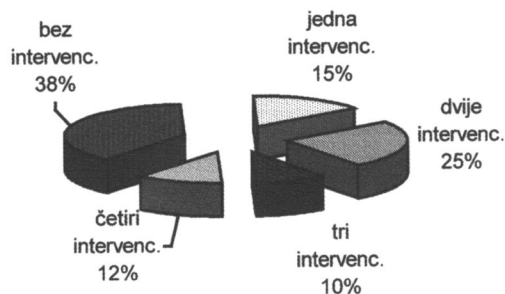

Slika 10

Ranija osuđivanost

Obzirom na vrstu intervencija, kod 53,42% osuđenih poduzimane su mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, čije je izricanje regulirano Obiteljskim zakonom. Mjere iz čl.110.OZ-a (nad-

Tablica 11 Socijalno zaštitne intervencije					
BROJ SOCIJALNO ZAŠTITNIH INTERVENCIJA					
	0	1	2	3	4
M	18	6	8	1	3
Ž	2	2	5	4	3
Ukupno	20	8	13	5	6

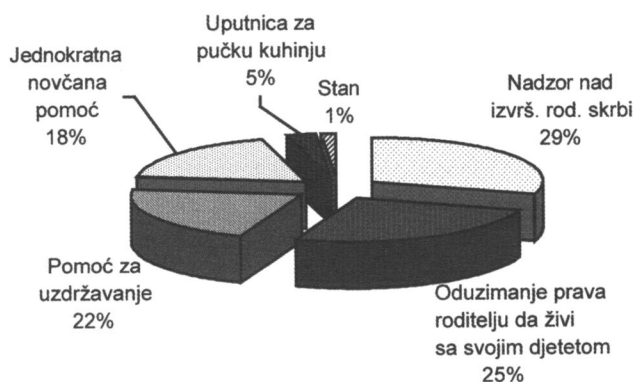
Slika 11

Socijalno zaštitne intervencije (ukupno za oba spola)

zor nad izvršavanjem roditeljske skrbi) zastupljene su kod 28,77% osuđenih, dok su one iz čl.111.OZ-a (oduzimanje prava roditelju da živi sa svojim djetetom i odgaja ga) primjenjene kod 24,66% osuđenih. Ostale intervencije odnose se na razne oblike materijalne pomoći. Pomoć za uzdržavanje koristi

21,92% osuđenih, a jednokratnu novčanu pomoć povremeno dobiva njih 17,81%. Uputnice za pučku kuhinju dobilo je 5,48% osuđenih osoba, a svega u jednom slučaju osuđeniku je na korištenje dodijeljen stan. (Tablica 11a, Slika 11a)

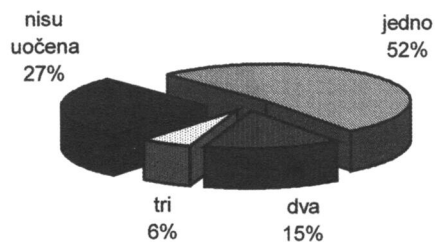
Tablica 11a Vrste socijalno zaštitnih intervencija							
		Nadzor nad izvrš. rod. skrbi	Oduzim. prava rod. da živi s djetetom	Pomoć za uzdržav.	Jednokrat novčane pomoći	Uputnica za pučku kuhinju	Stan
Br. soc. zašt. interv. (M)	f	11	7	9	7	2	1
Br. soc. zašt. interv. (Ž)	f	10	11	7	6	2	1
Ukupno	f	21	18	16	13	4	1
	%	28,77	24,66	21,92	17,81	5,48	1,37

Slika 11a

Socijalno zaštitne intervencije (ukupno za oba spola)

Tablica 12 Pojavnost sociopatološka obilježja				
	NISU UOČENA	UOČENA SOCIOPTOLOŠKA OBILJEŽJA		
		jedno	dva	tri
M	7	22	5	2
Ž	7	5	3	1
Ukupno	14	27	8	3

Slika 12

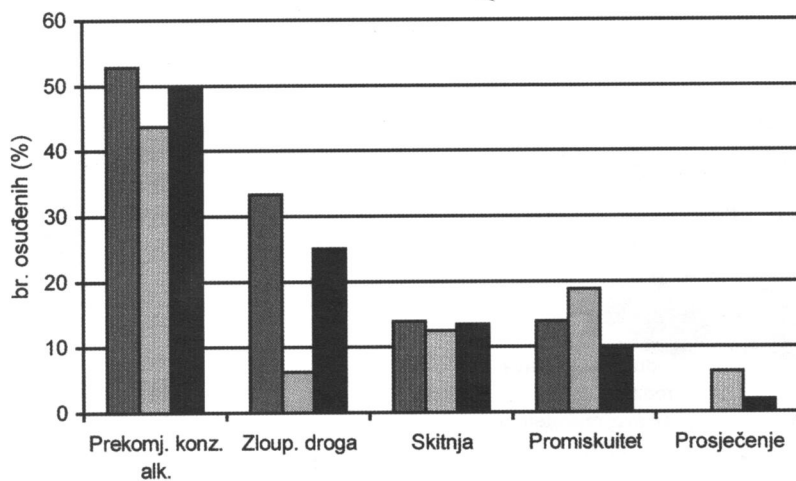
Pojavnost sociopatoloških obilježja (ukupno za oba spola)

Sociopatološka obilježja

Jedno ili više sociopatoloških obilježja nalazi-mo kod ukupno 73% osuđenih osoba (80,56%

osuđenika, 43,75% osuđenica). Kod dijela osuđenih uočava se istovremeno prisustvo više sociopatoloških pojava. (Tablica 12, Slika 12)

Tablica 12a Sociopatološka obilježja						
SOCIOPTOLOŠKA OBILJEŽJA						
		Prekomj. konz. alk.	Zloup. droga	Skitnja	Promisk.	Prosjač.
Br. uočenih obilj. (M)	f	19	12	5	2	0
	%	52,78	33,33	13,89	5,55	0
Br. uočenih obilj. (Ž)	f	7	1	3	3	1
	%	43,75	6,25	12,50	18,75	6,25
Ukupno	f	26	13	7	5	1
	%	50,00	25,00	13,46	9,62	1,92

Slika 12a

Sociopatološka obilježja

Od promatranih sociopatoloških obilježja, najviše je zastupljeno prekomjerno konzumiranje alkohola - kod 50% osuđenih osoba, odnosno kod 52% osuđenika i 43,75% osuđenica. Na drugom mjestu kod osuđenih je uočena zlouporaba droga (33,33%), a slijede skitnja (13,89%) i promiskuitet (5,55%). Kod osuđenica je na drugom mjestu promiskuitet (18,75%), zatim skitnja (12,5%), a slijede prosjačenje (6,25%) i zlouporaba droga (6,25%). (Tablica 12a, Slika 12a)

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Prikupljeni podaci o osuđenim osobama impliciraju heterogenost populacije prema kojoj se izvršavaju alternativne sankcije, što potvrđuje potrebu individualiziranog pristupa i kreiranja pojedinačnih programa izvršavanja. Počinjeno kazneno djelo rezultat je spleta više subjektivnih i socijalnih okolnosti pojedinca. Povjerenik se nerijetko susreće s nagomilanim ili prikivenim problemima koji se uočavaju tek kroz neposredan rad s osuđenom osobom, stoga je programiranje i kreiranje tretmanskog rada trajni, permanentni proces tijekom izvršavanja zaštitnog nadzora, u kojem zajedno participiraju povjerenik i osuđena osoba.

I u stručnoj literaturi naglašava se potreba da neposredne zadatke u izvršavanju zaštitnog nadzora uz uvjetnu osudu određuju zajedno stručni voditelj i osuđena osoba; ističe se da ovi zadaci moraju biti prilagođeni potrebama probanda, pri čemu voditelj zaštitnog nadzora posebno respektira iste one elemente o kojima je sud vodio računa pri određivanju obveza i mjera iz zaštitnog nadzora, ali i one koje sud, možda, nije uzeo u obzir (npr. značajke ličnosti počinitelja, uvjete u kojima on živi, njegovu kronološku dob i razinu naobrazbe, zdravstveno i psihofizičko stanje, zanimanje, sklonosti i navike, svjetonazor, internalizirani sustav vrijednosti, način vođenja života u kući, školi, na radnom mjestu i drugdje, okolnosti i vrsti kaznenog djela, osobne i obiteljske prilike i ostale značajke njegova biopsihosocijalnog sustava u najširem smislu) (Žakman-Ban i dr, 1994).

Rezultat tretmana kod pojedine osuđene osobe ovisi o djelovanju mnogobrojnih činitelja, stoga je

povjerenik osim u neposrednom radu s probandom, po potrebi manje ili više aktivan i u njegovom primarnom socijalnom prostoru, radeći s osobama u njegovoj okolini, kao i sa stručnim osobama i/ili institucijama koje mogu doprinjeti uspješnoj resocijalizaciji. Poboljšanje psihičkog i tjelesnog zdravstvenog stanja, materijalno zbrinjavanje, pronalaženje zaposlenja, unapređivanje obiteljskih odnosa, primjerenije funkcioniranje u okviru roditeljske uloge, samo su neke od potreba osuđenih osoba, koje se kao zahtjevni zadaci nameću u izvršavanju zaštitnog nadzora. Navedeno stavlja velike zadatke pred službu za zaštitni nadzor, determinira stručnost i dodatnu edukaciju službenika – povjerenika, suradnju s drugim službama (npr. socijalne skrbi), kao i uključivanje šire društvene zajednice u provođenje alternativnih sankcija.

Sadašnji sustav izvršavanja alternativnih sankcija u RH još uvijek je u razdoblju organizacije, ali je u relativno kratkom vremenu primjene pokazao nedostatke:

- nedovoljna teritorijalna pokrivenost izvršavanja navedenih sankcija, uslijed postojećeg rasporeda kaznenih tijela
- nedostatak adekvatnih prostora za kontakte povjerenika sa osuđenim osobama
- posebnost izvaninstitucionalnog tretmana u odnosu na penalni tretman
- nemogućnost kvalitetnog stručnog nadzora nad izvršavanjem sankcija

Uočavajući navedene probleme, te potrebu poboljšavanja postojećeg sustava izvršavanja kaznenopravnih sankcija i mjera, formirana je stručna radna skupina i u tijeku je izrada novog koncepta organizacije probacije. Buduća probacijska služba svojim djelokrugom rada trebala bi obuhvatiti i dodatna područja djelovanja, primjerice uvjetno otpuštene zatvorenike, a uspostava takve službe nužna je i u sklopu procesa prilagodbe i približavanja zakonodavstva RH zakonodavstvu EU.

Postojeći međunarodni standardi i iskustva dragocjen su putokaz, no njih valja pretočiti u praksu uvažavajući naš specifičan sociokulturni milje i pravnu tradiciju (Ajduković, Ajduković, 1991).

LITERATURA

- Ajduković M., Ajduković D. (1991): Alternativne sankcije: putevi smanjenja zatvorske populacije. Penološke teme. 6.1-4: 47-56
- Brinc, F. (1987): Otvorene kazneno-popravne ustanove od ideje do stvarnosti. Penološke teme. 2.1-2:3-22.
- Halas, S., Rajić, S. (2001): Zaštitni nadzor (probacija) prema punoljetnim prijestupnicima u Republici Hrvatskoj. Zagreb. (neobjavljeni materijal)
- Kazneni zakon Republike Hrvatske. Narodne novine. 110/97, 27/98.
- Mejovšek, M. (1988): Evaluacija institucionalnog penološkog tretmana. Penološke teme. 4. 1-2:1-7
- Pravilnik o načinu rada i odgovornosti, izobrazbi i evidenciji povjerenika i pomoćnika povjerenika, izboru pomoćnika povjerenika, matici i osobniku osuđenika. Narodne novine 43/01.
- Pravilnik o vrsti i uvjetima rada za opće dobro na slobodi. Narodne novine 43/01.
- Pravilnik o mjerilima za utvrđivanje naknade određenim povjerenicima i pomoćnicima povjerenika na izvršavanju kaznenopravnih sankcija uvjetne osude sa zaštitnim nadzorom i rada za opće dobro. Narodne novine 43/01.
- Uzelac, S. (2002): Zaštitni nadzor: metodika socijalnopedagoškog rada. Nakladni zavod Globus: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. Zagreb.
- Zakon o izvršavanju zaštitnog nadzora i rada za opće dobro na slobodi. Narodne novine 128/99.
- Žakman-Ban, V., Mikšaj-Todorović, L.J., Romić, P. (1994): Mogućnosti probativnog pristupa u okvirima alternativnih sankcija u Republici Hrvatskoj. Kriminologija i socijalna integracija. Vol. 2. Br. 1: 77-86

IMPLEMENTATION OF THE PAROLE WITH THE PROBATION AND THE COMMUNITY WORK

Alternative sanctions in Republic of Croatia – present situation and perspectives

Summary

Experts in penology have always aspired to improve the system of the penal sanctions and the conditions of their implementation, aware of the unsatisfying efficiency of the treatment in the correctional institutions, evident disadvantages of the imprisonment (loss of the jobs, stigmatization, exposition to the various deprivations, criminal infection, prisonisation etc) and the great material costs of the implementation of the imprisonment.

Although the first experiences with probation were gained as early as 19th century, in Croatia, probation and the community work as the alternative sanctions have been implemented only since 2001, despite the more or less elaborated legal settings which were provided much earlier.

The paper reviews the existing legal acts, the present model of the implementation of probation and the community work, some personal and social characteristics of the persons included in the treatment within the framework of these sanctions, as well as the tendencies for further development and improving of probation in our country.

Key words: alternate sanctions, parole with probation, community work